

LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO (SVV) ATSPARUMO IŠORINĖMS RIZIKOMS INDEKSAS 2017

TURINYS

- 3 Apie SVV rizikų indeksą
Pagrindinės 2017 metų tyrimo išvados
- 4 Augant nerimui rizikos labiau valdomos
- 5 SVV įmonių imunitetas pusėtinas
- 6 Įmonės kasdien susiduria su 6 rizikomis
- 7 Nuostolių nepatiria tik kas dešimta įmonė
- 8 Nesidraudžia tie, kuriems labiausiai reikia
- 9 Efektyvus išorinių rizikų valdymas
- 10 Į pagalbą – verslo termometras
- 11 Komentaras: SVV sektorius apsisalė, bet verslo imunitetą
silpninantys virusai niekur nedingo

APIE SVV RIZIKŲ INDEKSĄ

Lietuvos smulkiaus ir vidutinio verslo (SVV) atsparumo išorinėms rizikoms indeksas – tai rodiklis, atspindintis šalies SVV sektoriaus imunitetą išorinėms rizikoms, kurios gali lemti nuostolius, turėti įtakos įmonių veiklos stabilumui, verslo pelningumui bei tęstinumui. Išorinėmis rizikomis laikomi įvykiai, kuriuos gali sukelti tretieji asmenys, pačios įmonės, nulemti aplinkos veiksniai. Tai yra gaisrai, vagystės, technikos ir įrangos gedimai, vandalizmas, gamtinės stichijos, žala reputacijai, darbuotojų traumas ir ligos, vandens žalos, elektros tiekimo sutrikimai, darbuotojų klaidos, apskaitos, teisinės problemos, žalos transporto priemonėms, korupcija.

Didžiausia Lietuvoje ne gyvybės draudimo bendrovė „Lietuvos draudimas“, bendradarbiaudama su partnere – rinkos tyrimų bendrove SIC („Socialinės informacijos centras“) – Lietuvos SVV atsparumo išorinėms rizikoms indeksą skaičiuoja nuo 2016 metų. Jis pradėtas matuoti siekiant periodiškai vertinti įmonių nerimo dėl išorinių rizikų lygį, stebėti ir analizuoti bendrovių elgseną planuojant išorinių rizikų valdymą Lietuvoje.

Indeksas sudaromas remiantis reprezentatyviu SVV įmonių tyrimu, kuris leidžia nustatyti tris esminius aspektus:

- įmonių nerimo lygį dėl išorinių verslo rizikų;
- įmonių patirtį susiduriant su panašiomis rizikomis, jų sukeltų nuostolių reikšmingumą;

- įmonių elgseną imantis prevencinių priemonių, draudžiantis.

SVV atsparumo išorinėms rizikoms indekso skalė yra nuo 0 iki 100 – kuo aukštesnis indeksas, tuo įmonių atsparumas išorinėms verslo rizikoms yra didesnis.

Indekso skalės rėžiai:

- 0–40 – visiškai neatsparios įmonės;
- 40–60 – įmonių atsparumas mažas;
- 60–80 – įmonių atsparumas vidutinis;
- 80–100 – įmonių atsparumas didelis.

PAGRINDINĖS 2017 METŲ TYRIMO IŠVADOS

- Lietuvos SVV įmonių atsparumo išorinėms rizikoms indeksas šiais metais yra vidutinis ir siekia 68 punktus iš 100 galimų. Tai rodo, kad išorinių rizikų poveikis verslui Lietuvoje nėra tinkamai įvertintas ir verslo rizikų valdymas įmonėse nėra pakankamas.
- Beveik trečdalis (30 proc.) šalies SVV bendrovių, susidūrusios su vagyste, gaisru, audra ar kitomis išorinėmis rizikomis, tikėtina, sunkiai susidorotų su nuostoliais ir rizikuotų savo verslo tęstinumu.
- Nuostolių dėl išorinių rizikų yra patyrę dauguma Lietuvos SVV įmonių (89 proc.), iš jų 68 proc. turėjo didelių ir vidutinių nuostolių. Iš patyrusių bent vieną vidutinį arba didelį nuostolį 73 proc. naudojami draudimo paslaugomis, likusi dalis (27 proc.) toliau rizikuoja. Tai rodo, kad ne visos įmonės pasimoko iš savo klaidų, dalis jų nesiima išorinių rizikų valdymo net po netikėtų nesėkmių.
- Didžiausią susirūpinimą įmonių atstovams kelia prekių ir paslaugų paklausos mažėjimas, auganti konkurencija, išlaidų darbo užmokesčiui augimas, verslo są-

lygų ir reguliavimo pokyčiai, biurokratija institucijose, technikos ir įrangos gedimai bei darbuotojų klaidos. Tai yra opiausios verslo rizikos, kurios su jomis susidūrusiems subjektams atnešė didelius arba vidutinius nuostolius. Karti patirtis ir nerimas lemia atsargesnius verslo veiksmus – nuosaikesnę plėtrą ir mažėjančias investicijas, nes norint suvaldyti išorines rizikas verslas privalo turėti pakankamą finansinį pasiruošimą.

- Tik kas dešimta Lietuvos SVV įmonė nėra susidūrusi su išorinėmis verslo rizikomis. Vidutiniškai įmonės savo veikloje nuolat susiduria su 6 rizikomis iš išorės.
- Didinti darbuotojų skaičių ir plėstis planuoja tos įmonės, kurios valdo išorines verslo rizikas ir tai joms leidžia neatidėti savo plėtros planų. Tos įmonės, kurios planuoja didinti darbuotojų skaičių, dažniau negu tokių planų neturinčios įmonės, yra apdraudusios įmonės automobilius, darbdavio civilinę atsakomybę ir savo darbuotojus. Tai rodo jų verslo rizikų valdymą, siekį apsisaugoti nuo didelių finansinių nuostolių.

APIE 2017 METŲ TYRIMĄ

Sudarant 2017 metų SVV atsparumo išorinėms rizikoms indeksą iš viso buvo apklaustos 672 smulkios ir vidutinės įmonės. SVV – tai įmonės, kuriose dirba iki 250 žmonių, o metinės pajamos neviršija 40 mln. eurų. Į tyrimo klausimus atsakė įmonių vadovai ar jų atstovai, atsakingi už finansų planavimą. Telefoninė įmonių apklausa buvo vykdyta 2017 m. kovo mėnesį.

KAS PASIKEITĖ PER METUS?

DIDŽIAUSIĄ NERIMĄ SVV ĮMONĖMS KELIANČIŲ IŠORINIŲ RIZIKŲ DEBESIS

Gaisras

Verslo sąlygų reguliavimo pokyčiai

Biurokratija organizacijose Žala transportui Korupcija

Žala įmonės reputacijai Darbuotojų klaidos

Vagystės **Technikos ir įrangos gedimai**

Darbuotojų sveikata ir saugumas Vandalizmas

Auganti konkurencija Gamtos stichijos

Kibernetinės atakos Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas

Išlaidų darbo užmokesčiui augimas

Vandens žalos Globaliniai politikos ir ekonomikos pokyčiai

Prekių ir paslaugų paklausos mažėjimas

Elektros tiekimo sutrikimai

AUGANT NERIMUI RIZIKOS LABIAU VALDOMOS

Lietuvos SVV atsparumo išorinėms rizikoms indeksas per metus beveik nepakito – yra vidutinis ir siekia 68 punktus iš 100 galimų. Pernai šis indeksas buvo 69 punktai. Atsižvelgus į kintančią verslo aplinką SVV atsparumo rizikoms indekse 2017 metais buvo vertinama daugiau išorinių rizikų nei pernai. Tai iš dalies lėmė žemesnį indeksą. Pernai nustatant SVV išorinių rizikų indeksą vertinta 12, šiemet – 20 rizikų.

- Apskaičiuojant 2016 metų indeksą buvo vertinamos šios išorinės verslo rizikos: vandens žalos, gamtos stichijos, korupcija, vandalizmas, gaisras, žala įmonės reputacijai, elektros tiekimo sutrikimai, žala transportui, darbuotojų sveikata ir saugumas, vagystės, darbuotojų klaidos, technikos ir įrangos gedimai.
- 2017 metų tyrime papildomai įtrauktos išorinės verslo rizikos: kibernetinės atakos, globaliniai politikos ir ekonomikos pokyčiai, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, prekių ir paslaugų paklausos mažėjimas, auganti konkurencija, išlaidų darbo užmokesčiui augimas, verslo sąlygų reguliavimo pokyčiai.

- Lyginant tik tas pačias 12 rizikų, kurios buvo vertintos ir 2016-aisiais, šių metų indeksas išlieka toks pats – 69 punktai iš 100 galimų. Papildomų rizikų įtraukimas į SVV atsparumo išorinėms rizikoms apskaičiavimą reiškia, kad šiais metais nustatytas indeksas yra dar tikslesnis.
- Nors indeksas per metus beveik nepakito, tačiau pasikeitė įmonių nerimo lygis ir elgsena imantis prevencinių priemonių. Palyginti su pernai metais, šiemet įmonės labiau nerimauja dėl rizikų, tačiau yra geriau apsaugojusios, labiau draudžiasi.
- Didžiausią nerimą šiemet kaip ir pernai SVV įmonėms kelia technikos ir įrangos gedimai, darbuotojų klaidos, vagystės. Tarp didžiausių nerimą keliančių rizikų patenka net 5 šiemet pirmą kartą tyrime vertintos rizikos: verslo sąlygų reguliavimo pokyčiai, išlaidų darbo užmokesčiui augimas, auganti konkurencija, prekių ir paslaugų mažėjimas, biurokratija institucijose.

SVV ĮMONIŲ IMUNITETAS PUSĖTINAS

Lietuvoje SVV įmonės yra pagrindinis šalies ekonomikos variklis, kuris sukuria didžiąją šalies bendrojo vidaus produkto (BVP) dalį, šiame sektoriuje koncentruojasi didžioji dalis darbo jėgos.

Statistikos departamento duomenimis, pernai veiklą vykdančių įmonių skaičius Lietuvoje perkopė 100 000: iš jų 80 proc. sudarė smulkios ir vidutinės įmonės (darbuotojų skaičius iki 250). Iš viso šalyje veikė beveik 83 000 SVV įmonių, kuriose dirbo beveik 700 000 darbuotojų. Per metus SVV įmonių skaičius Lietuvoje išaugo 4 proc. arba atsirado beveik 3 500 naujų bendrovių, o visos SVV įmonės per pastaruosius metus sukūrė per 9 000 naujų darbo vietų.

SVV sektoriaus svarba Lietuvos ekonomikai neabejotina, tačiau antrus metus skaičiuojamas SVV atsparumo išorinėms rizikoms indeksas rodo, kad didžioji dalis jų išorinių rizikų valdymui neskiria pakankamai dėmesio. SVV įmonės nėra pajėgios reaguoti į išorines grėsmes, kurios gali sukelti labai didelius nuostolius ir turėti įtakos jų verslo tęstinumui.

Bendras Lietuvos SVV įmonių atsparumo išorinėms rizikoms indeksas siekia 68 punktus iš 100 galimų. Tai reiškia, kad didelė dalis Lietuvos įmonių nuolat susiduria su rizikomis, turinčiomis neigiamą poveikį jų veiklos sėkmei ir rezultatams.

LIETUVOS SVV ANATOMIJA

82 885

smulkios ir vidutinės įmonės

700 000

darbuotojų

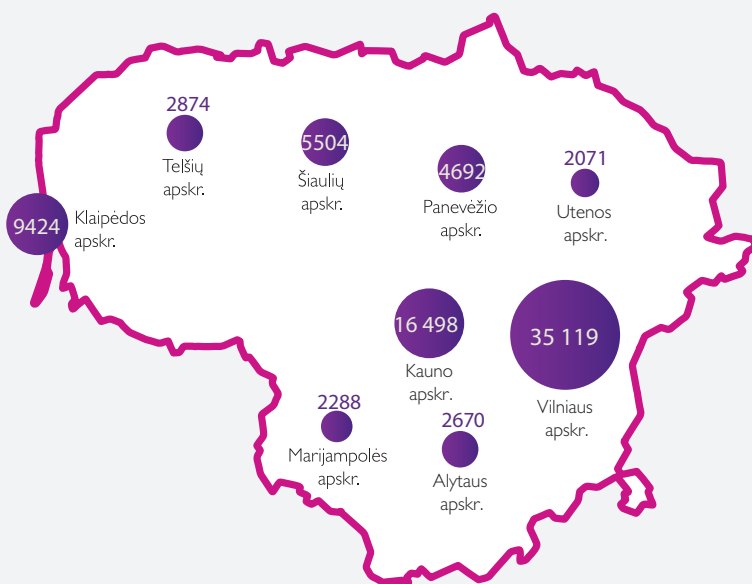

80 % įmonės – iki 100 darbuotojų

68,5 %

SVV sukuriamas bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis

PAGRINDINIAI SVV SEKTORIAI

~30 %

Didmeninė ir mažmeninė prekyba

~15 %

Statyba ir NT

~10 %

Transportas ir logistika

~10 %

Apdirbamoji pramonė

Šaltinis: Statistikos departamentas

VIDUTINIŠKAI ATSPARIOS IŠORĖS RIZIKOMS

Vidutinį atsparumą išorės rizikoms Lietuvoje turi mažiau negu pusė (40 proc.) Lietuvos SVV įmonių. Šios įmonės paprastai naudojasi daugiau negu vienu verslo draudimo produktu ir papildomai investuoja į fizinę turto apsaugą, kaupia

finansinę atsargą, investuoja į darbuotojų mokymus ir pan. Tačiau turimų rizikos valdymo priemonių nepakanka, nes galimas grėsmės poveikio mastas išlieka didesnis nei esamas pasirengimas įveikti iškilusias kliūtis.

TREČDALIS, TIKĖTINA, LAIKOSI RIZIKŲ VENGIMO TAKTIKOS

Beveik trečdalis (30 proc.) Lietuvos SVV įmonių nesinaudoja draudimo paslaugomis – jos patenka tarp **išorinėms rizikoms visiškai arba mažai atsparių įmonių**. Šios bendrovės paprastai naudoja tokias rizikos valdymo priemones kaip fizinė turto apsauga ar finansinių atsargų kaupimas nenuma-

tytiems atvejams. Nesidraudžiančios įmonės, tikėtina, laikosi rizikų vengimo taktikos. Tokia taktika užkerta kelią verslo plėtrai ir augimui, o ištikus nenumatytai nesėkmei gali lemti verslo pabaigą. Tokių įmonių veikla dažnai yra orientuota tik į dabartį ir negarantuoja verslo ateities.

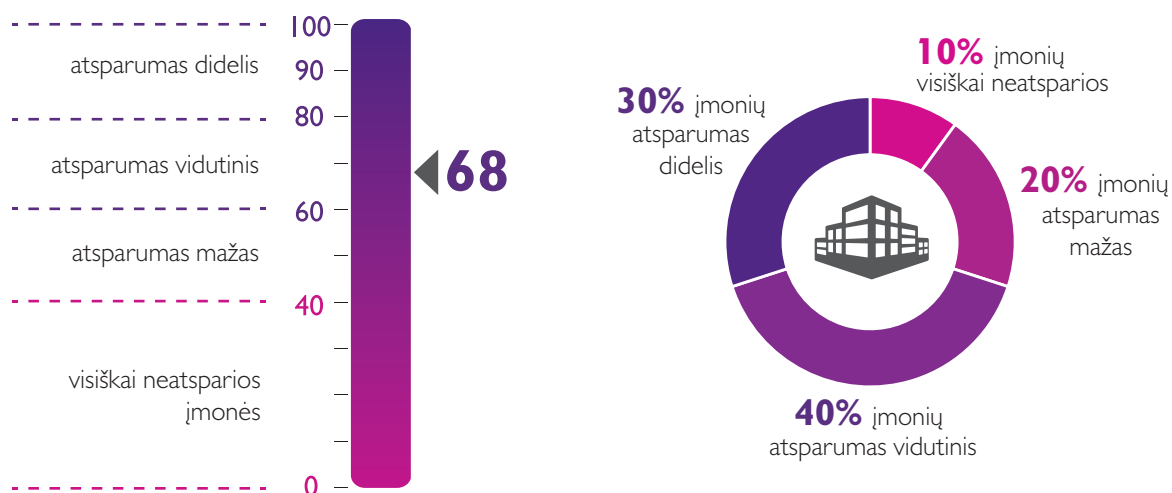
TREČDALIO SVV ĮMONIŲ – STIPRUS IMUNITETAS RIZIKOMS

Pats sudėtingiausias verslo rizikų valdymas yra rizikų mažinimas. Tam dėmesio Lietuvoje tikslingai skiria 30 proc. SVV įmonių, kurios patenka tarp **didelį atsparumą išorinėms rizikoms turinčių bendrovių**. Šios įmonės paprastai naudoja vidutiniškai 4 ir daugiau draudimo produktus, samdo apsaugos įmones, investuoja į darbuotojų saugos mokymus, turi teisininkus, naudoja kitų konsultantų paslaugomis ir kt. Šių įmonių vadovybė efektyviai valdo savo verslą, užtikrina

verslo tęstinumą, atsakingai elgiasi su partneriais ir darbuotojais.

Tai, kad SVV įmonių imunitetas išorinėms rizikoms Lietuvoje yra tik pusėtinas, lemia nepakankamas verslo savininkų dėmesys efektyviai verslo valdymo praktikai, prisiimama per didelė veiklos rizika arba rizikų visiškai vengiama. Tokia praktika neabejotinai daro įtaką verslo tęstinumui ir veikia visą Lietuvos ekonomiką.

SVV 2017 M. INDEKSAS IR ĮMONIŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL ATSPARUMĄ

ĮMONĖS KASDIEN SUSIDURIA SU 6 RIZIKOMIS

Tyrimo metu SVV įmonės, atsižvelgdamos į savo veiklos specifiką ir patirtį, vertino 20 išorinių verslo rizikų. Apklausos duomenys rodo, kad labiausiai verslo vadovybė nerimauja dėl rizikų, kurias yra sunkiausia valdyti – jos kyla rinkoje ir priklauso nuo daugelio veiksnių. Taip pat susirūpinimą kelia rizikos, kurių pasekmės gali būti ilgalaikės ir labai skaudžios – tai darbuotojų sveikata ir saugumas bei gaisras. Darbuotojus ir įmonės turtą SVV įmonės laiko lemiamu savo verslo sėkmės faktoriumi. Pastarąsias rizikas verslas gali nesunkiai

suvaldyti draudimo produktais ir skirti daugiau dėmesio bei finansų kitų išorinių rizikų valdymui.

Paklausus įmonių, su kokiomis rizikomis jos yra susidūrusios, paaiškėjo, kad vidutiniškai įmonės yra susidūrusios su 6 verslo rizikomis. Su jokia verslo rizika nėra susidūrusi tik kas dešimta SVV įmonė. Tai rodo, kad Lietuvos verslas veikia gana dideliame išorinių rizikų lauke ir rizikų valdymas yra svarbus verslo sėkmės veiksnys.

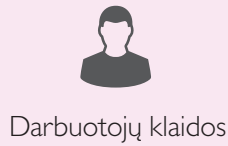
Išlaidų darbo užmokesčiui augimas

Verslo sąlygų ir reguliavimo pokyčiai

Technikos ir įrangos gedimai

NUOSTOLIŲ NEPATIRIA TIK KAS DEŠIMTA ĮMONĖ

Dauguma Lietuvos SVV įmonių (89 proc.) yra patyrusios nuostolių dėl išorinių rizikų. Iš patyrusių bent vieną vidutinį arba didelį nuostolį, 73 proc. naudojami draudimo paslaugomis, likusi dalis (27 proc.) toliau rizikuoja. Tai rodo, kad ne visos įmonės pasimoko iš savo klaidų ir nesiima išorinių rizikų valdymo net po netikėtų ir staigių nesėkmių.

Įvertinus tai, kad dešimtadalis Lietuvos SVV įmonių nėra susidūrusios su išorinėmis rizikomis ir tiek pat nėra patyrusios nuostolių, galima sakyti, kad savo veikloje su rizikomis nesusiduria tik labai maža dalis Lietuvos SVV įmonių.

Vertinant įmonių patirtus nuostolius dėl verslo rizikų pagal

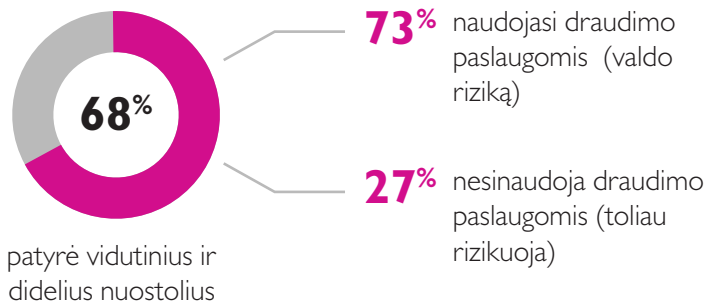
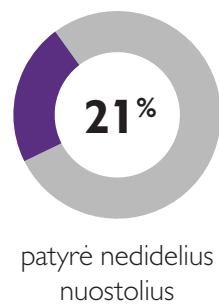
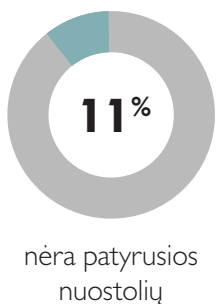
sektorius, matyti, kad apdirbamosios pramonės ir prekybos įmonės yra dažniau patyrusios didelius nuostolius – bent vieną žalą. Tai rodo, kad gamyba ir prekyba užsiimančių įmonių veikla yra rizikingesnė.

Vertinant įmonių patirtus nuostolius ir naudojimąsi draudimo paslaugomis, matyti, kad didelius ar vidutinius nuostolius dėl bent vienos žalos dažniau yra patyrusios įmonės, neturinčios darbdavio civilinės atsakomybės draudimo. Tai tik parodo, kad rizikingoje aplinkoje veikiančios įmonės neįvertina visų galimų rizikų ir patiria didelius nuostolius ten, kur mažiausiai tikisi.

TOP 5 ŽALINGIAUSIŲ VERSLO RIZIKŲ

PATIRTŲ NUOSTOLIŲ DYDIS

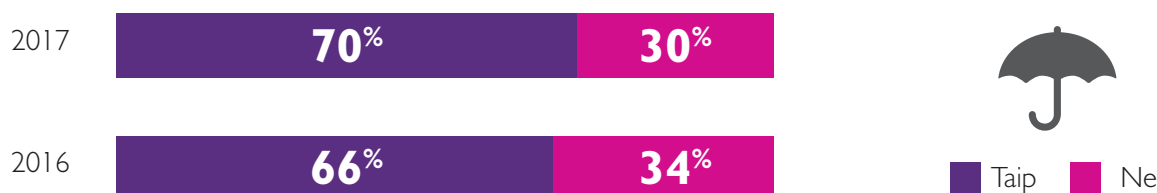
Per metus dešimtadaliu padaugėjo įmonių, kurios draudžia įmonės turtą ir siekia apsaugoti savo verslą nuo didžiausios verslo rizikos – turto netekimo gaisro, audros ar kitos nelaimės atveju. Taip pat daugėja įmonių, kurios naudojami verslo nutrūkimo draudimu. Tai rodo, kad vis daugiau Lietuvos smulkių ir vidutinių įmonių atsakingai valdo savo verslo riziką, vertina galimų nuostolių įtaką veiklos tęstinumui ir siekia apsaugoti savo verslą nuo neplanuoto veiklos nutrūkimo.

NESIDRAUDŽIA TIE, KURIEMS LABIAUSIAI REIKIA

Vis daugiau įmonių išvelgia daugiau išorinių rizikų ir stengiasi nuo jų apsaugoti draudžiantis. Palyginus su 2016 metais, šiais metais nesinaudojančių draudimo paslaugomis įmonių sumažėjo 4 procentais. Šiomet draudimo paslaugomis naudojasi 70 proc. SVV įmonių. Vis tik pagrindinės nesinaudojimo verslo draudimu priežastys išlieka tos pačios: įmonės

teigia neturinčios brangaus turto, nėra poreikio, pasiruošusios riziką prisiimti pačios arba mano, kad rizikos tikimybė yra maža. 2017 metais, palyginti su 2016 metais, sumažėjo teigiančių, kad neturi brangaus turto ir padaugėjo manančių, kad verslo vertė yra didesnė negu rizikos prisiėmimo krūvis, todėl didėja dėmesys veiklos tęstinumo apsaugai.

AR NAUDOJATĖS DRAUDIMO PASLAUGOMIS?

Tarp nesinaudojančių draudimo paslaugomis daugiau nei pusės (61 proc.) įmonių metinė apyvarta siekia iki 100 000 Eur, 23 proc. – nuo 100 000 Eur iki 500 000 Eur, 7 proc. – didesnė nei 500 000 Eur per metus. Tai rodo, kad kuo didesnę apyvartą verslas generuoja, tuo labiau valdo išorės rizikas ir siekia apsaugoti nuo netikėtų nuostolių. Tai yra sveikintina, vis tik neramina, kad smulkesnės įmonės prisiima didelę veiklos riziką vengdamos rizikų valdymo.

Kaip ir ankstesniais metais, kuo didesnė įmonės apyvarta, tuo daugiau draudimo rūšių naudojama. Šiomet įmonės dažniausiai naudojasi 2-3 draudimo produktais. Tai rodo, kad didesnės įmonės labiau brangina ir nori išsaugoti savo verslą, investuoja į rizikų valdymą, jaučia didesnę išorinių rizikų tikimybę ir siekia nuo to apsaugoti.

APSIDRAUDĘ

Darbuotojų skaičius
50-249

Lietuvos Rytų, Centro,
Pietų regionas

Aptarnavimas

Prekyba

Gamyba

NEAPSIDRAUDĘ

Darbuotojų skaičius
iki 50

Šiaurės Lietuva

Žemės ūkis

Statyba

Remontas

Pastebima, kad draudimo paslaugas palankiausiai vertina įmonės, kurios savo verslo draudimui per metus skiria daugiau nei 600 Eur. Tai rodo, kad verslo rizikos valdymas draudžiantis pasiteisina ir padeda verslui išvengti finansinių nuostolių bei apsaugo nuo ilgalaikio ar visiško veiklos stabdymo.

EFEKTYVUS IŠORINIŲ RIZIKŲ VALDYMAS

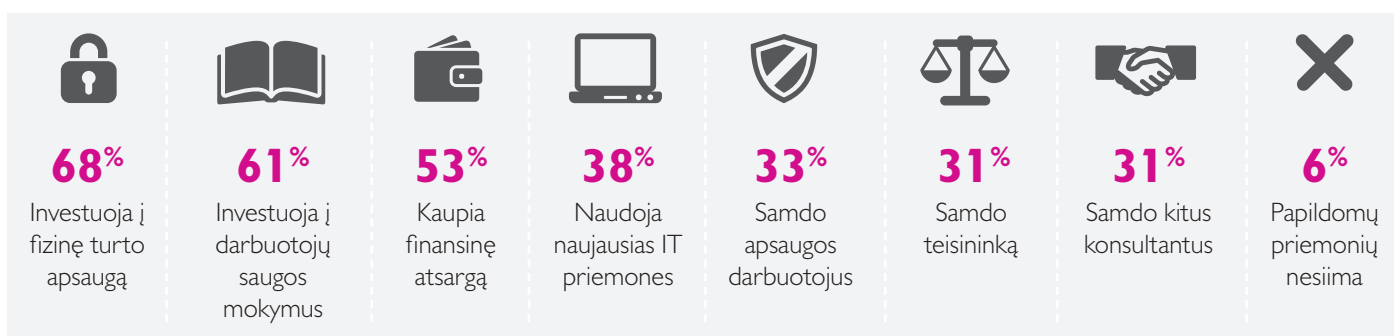
Draudimas nuo išorinių rizikų yra tik viena efektyvaus rizikų valdymo priemonių. Galima sakyti, tai yra rizikų valdymo higiena, kuri turi būti kaip savaime suprantamas dalykas. Tačiau draudikams gali būti perduodamos ne visos rizikos, daugelį iš jų reikia valdyti pasitelkiant papildomas priemones.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad be draudimo paslaugų Lietuvos įmonės vidutiniškai naudojami dar bent 4 papildomomis rizikų valdymo priemonėmis. Tačiau nesidraudžiančios įmonės – vos 2 priemonėmis.

Rizikų prevencijai daugiau nei pusė įmonių investuoja į fizinę turto apsaugą bei pačius darbuotojus, taip pat kaupia finansinę atsargą nenumatytiems atvejams.

Svarbu pastebėti, kad, palyginti su pernai metais, ženkliai padaugėjo įmonių, kaupiančių finansinę atsargą, ir sumažėjo tokių, kurios apsisaugojimui nuo rizikų nesiima jokių papildomų priemonių.

KOKIŲ PAPILDOMŲ RIZIKOS PREVENCIJOS PRIEMONIŲ IMATĖS?

Apibendrinus tyrimo duomenis, matyti, kad nors Lietuvos SVV įmonių veiksmai valdant išorines verslo rizikas gerėja, tačiau SVV atsparumas išorinėms rizikoms išlieka nepakankamas. Lietuvos įmonės gerai supranta, kokios išorinės rizikos verslui kelia grėsmių, tačiau sunkiausia joms yra įvertinti pasekmių padarinius savo verslo tęstinumui bei priimti sprendimus rizikai mažinti.

Pastebima neigiama tendencija, kad draudimo paslaugomis nesinaudojančios SVV įmonės taip pat gerokai rečiau imasi papildomų priemonių, galinčių padėti valdyti išorės rizikas. Be to, vis dar nemaža dalis (30 proc.) Lietuvos SVV įmonių nesinaudoja draudimo paslaugomis. Net įvertinus tai, kad 10

proc. įmonių sako, kad su išorinėmis rizikomis nesusiduria ir tiek pat nėra turėję nuostolių, rizikuojančių savo verslo tęstinumu dalis yra labai didelė. Atsižvelgus į tai, kad SVV įmonių svarba šalies ekonomikoje yra didžiulė, Lietuvos ekonomikos stabilumas taip pat priklauso nuo šių įmonių sėkmės.

Be verslo draudimo paslaugų Lietuvos įmonės naudojami dar bent 4 papildomomis priemonėmis, o nesidraudžiančios įmonės – vos 2 priemonėmis.

